

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ВУЗІВ І ВІЙСЬКОВИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Гращенко В.В.

Сергіна С.В.

НТУ «ХПІ»

У сучасному світі усе більше зростає роль іноземних мов. Перебудова вищої й середньої школи, значне збільшення міжнародних зв'язків створюють певні передумови для поліпшення навчання іноземним мовам у військово-навчальних закладах.

Зміст навчання курсантів військових вузів визначено вимогами держави щодо підготовки офіцерських кадрів. Мовна підготовка курсантів є складовою частиною вузівської підготовки майбутніх офіцерів української армії.

Адже знання іноземної мови - свідчення рівня культури й освіти офіцера. Сфера його застосування для сучасного офіцера значно розширюється зі збільшенням міждержавних зв'язків, у тому числі й по військовій лінії, а також з можливістю використання у своїй роботі іноземної технічної й військової літератури.

В порівнянні із цивільними вузами навчальний процес у військово-навчальних закладах і на військових факультетах має деякі особливості, які необхідно враховувати при проведенні занять з іноземної мови.

Насамперед, особливістю підготовки є одержання курсантами двох спеціальностей - військової й цивільної. Тому дисциплін у навчальному плані більше. Це загальноосвітні, військовоспеціальні й загальнопрофесійні предмети. Тому на першому та другому курсі на курсантів обрушується великий потік нової інформації, яку необхідно засвоїти. Становище погіршується у зв'язку з пропусками занять по службовій необхідності і як наслідок - збільшення обсягу програмного матеріалу на самостійне вивчення. Саме тому конкретні умови навчання у військово-навчальних закладах вимагають максимальної ефективності аудиторних занять. У цьому зв'язку великого значення набуває проблема мотивації у вивченні іноземних мов.

Мотивація є «запусковим механізмом» (І.А.Зімін) усякої людської діяльності, у тому числі й пізнання. При цьому помітно, що на першому етапі вивчення іноземної мови у курсантів зазвичай висока мотивація. Їм хочеться висловлюватися іноземною мовою, читати, дізнаватися про інші країни... Але в процесі оволодіння цією досить кропіткою діяльністю ставлення тих, що навчаються, змінюється. Адже цей процес припускає період нагромадження «будівельного матеріалу», подолання труднощів, що відсуває досягнення цілей. Мотивація зменшується, пропадає зустрічна активність, слабшає воля, знижується успішність, що у свою чергу, негативно впливає на мотивацію.

Розцінюючи мотивацію як найважливіший початок процесу оволодіння іноземною мовою, що забезпечує його результативність, потрібно мати на увазі наступне: мотивація - сторона суб'єктивного світу людини, що навчають. Вона визначається її власними спонуканнями й пристрастями, усвідомлюваними нею потребами. Звідси всі труднощі виклику мотивації з боку. Викладач може лише опосередковано вплинути на неї, створюючи передумови й формуючи підстави, на базі яких у курсантів виникає особиста зацікавленість у роботі.

Тут можна говорити про зовнішню мотивацію - це почуття громадянського обов'язку перед країною, прагнення виконати його на максимально високому рівні, та про особистісну мотивацію. Стимулюючий вплив зовнішньої мотивації на процес навчання може бути досить сильним. Важливо будувати процес навчання таким чином, щоб люди, яких навчають, у кожній його миті відчували сходження до поставленої мети.

Особистісна мотивація визначає відношення до оволодіння мовою як до способу самоствердження. При вивченні іноземної мови можливий широкий діапазон морального плану: від загальносоціальних мотивів до вузькоєгоїстичних.

Комунікативний різновид внутрішньої мотивації є основним, тому що оволодіння умінням спілкуватися - це перша й природна потреба тих, що вивчають іноземну мову. Обов'язковим аспектом для курсантів з різним рівнем підготовки є навчання говорінню й аудіюванню. Нерідко сприйняття на слух

природного іншомовного мовлення викликає значні труднощі, але без його освоєння неможлива повноцінна й успішна усна комунікація. Навчання даним видам мовної діяльності - найбільш трудомістко, тому при його здійсненні необхідна наявність спеціального навчального комплексу (аудіо- і відеоматеріалів, мультимедійних навчальних програм), спеціальних навчальних посібників, що припускають великий обсяг самостійних занять. Робота з такими матеріалами дозволяє активізувати навчальну діяльність курсантів. Це не вимагає великих затрат часу і дає можливість використовувати їх на аудиторних заняттях, у самостійній роботі, а також при проведенні контролю.

Однак саме комунікативний тип мотивації складніше за все зберегти. Справа в тому, що при оволодінні іноземною мовою в атмосфері рідної мови іноземна виявляється як штучний засіб спілкування. І так звані «природні ситуації», що використовуються при спілкуванні іноземною мовою, носять насправді штучний характер.

Наступним різновидом внутрішньої мотивації є лінгвопізнавальна, що полягає в позитивному відношенні тих, кого навчають, до самої мовної матерії, до вивчення основних мовних знаків. Можливі два шляхи її формування: опосередкований, тобто через комунікативну мотивацію й безпосередній, шляхом стимулювання пошукової діяльності тих, кого навчають і більшої індивідуалізації процесу навчання.

Основним засобом створення внутрішньої мотивації є зв'язок змісту досліджуваного матеріалу іноземною мовою з науковими й спеціальними проблемами, що цікавлять курсантів, з роботою у студентських наукових товариствах профільюючих кафедр, з курсовим проектуванням. Самостійна робота курсантів під керівництвом викладача повинна бути логічно взаємопов'язана з іншими видами навчальних занять. Рекомендується більше використовувати взаємозв'язок зі спеціальними кафедрами. З їхньою допомогою на заняттях найпростіше показати курсантам, як може застосуватися іноземна мова в їхній майбутній професії.

У психолого-педагогічній науці існує позиція, що припускає, що в людини, поряд з особистісною Я-Концепцією як сукупністю уявлень індивіда про себе, є професійна Я-Концепція як сукупність і система поглядів і уявлень про свою професійну діяльність. Тому наявність комплексу уявлень у курсанта про розвиток своєї професійної Я-Концепції є важливою складовою в процесі його учбово-професійної підготовки.

Однією з фундаментальних умов розвитку професійної Я-концепції на нашу думку є розвиток і формування професійної самосвідомості, що проявляється в розумінні необхідності перетворення свого внутрішнього світу в процесі учбово-професійної підготовки у вузі. Професійна самосвідомість - це комплекс уявлень людини про себе як про професіонала. Найважливішими психологічними передумовами успішного професійного самовизначення є сформований інтелектуальний потенціал, адекватна самооцінка, емоційна зрілість і саморегуляція особистості. Професійне самовизначення сягає далеко в майбутнє, беручи участь у формуванні загального образу "Я" людини, визначаючи плин його життя.

Процес становлення фахівця здійснюється протягом всього життя він нерозривно пов'язаний з віковим розвитком і розвитком особистості в цілому. Але особливо важливим у цьому плані є період навчання у вузі, як основний для професійної самосвідомості. У такий спосіб професійний і особистісний розвиток невіддільні - в основі і того й іншого лежить принцип саморозвитку, що обумовлює здатність людини робити власну життєдіяльність предметом практичного перетворення.

Для формування самостійної позиції, ухвалення самостійного рішення по життєво важливих проблемах у сьогоденні й у виборі бажаного майбутнього необхідні такі якості особистості сучасної людини як незалежність, ініціатива, творчість, цілеспрямованість. Для людини сучасного світу характерна орієнтація на творчу активність і самостійність що відзначається як вітчизняними, так і закордонними дослідниками.

Більше того, на думку дослідників, у професійній діяльності становлення особистості відбувається особливо інтенсивно, оскільки вона концентрує на собі основну активність суб'єкта.

Таким чином, у професійній самосвідомості варто виділяти три комплекси уявлень: по-перше, це комплекс уявлень про себе як про курсанта, майбутнього професіонала. Він формується у взаємодії зі сформованою у курсанта особистісною Я-концепцією, а також зі сформованим у нього професійним ідеалом. По-друге, це комплекс уявлень курсанта про професійну діяльність. Цей комплекс утворюється у взаємодії зі сформованим у даного індивіда ставленням до праці, до суспільства. По-третє, це комплекс уявлень курсанта про перспективи свого розвитку й самовдосконалення на професійному шляху, що нерозривно пов'язано з освоєнням іноземної мови й можливістю її застосування.

При цьому особливе значення має організація самостійної пізнавальної діяльності курсантів (аудиторної й позааудиторної), що, надаючи особистісний зміст одержуваній освіті, стимулювала б творчі сили й здібності тих, що навчаються, актуалізувала б внутрішні пізнавальні мотиви навчання, сприяла б розвитку навичок самоосвіти, прагненню до саморозвитку.

Сформульовані вище проблеми з неминучістю виводять на необхідність організації самостійної роботи курсантів на основі сучасних освітніх технологій. Як така технологія в сучасній практиці вищої професійної освіти часто розглядається рейтингова система навчання, що дозволяє студентові й викладачеві виступати у вигляді суб'єктів освітньої діяльності, тобто бути партнерами.

Рейтингова система - це регулярне відстеження якості засвоєння знань і вмінь у навчальному процесі, виконання планового обсягу самостійної роботи. При використанні рейтингової системи основний акцент робиться на організацію активних видів навчальної діяльності, виходить на творче осмислення запропонованих завдань, навчальна інформація використовується як засіб організації навчальної діяльності, а не як ціль навчання. Сутність

даного методу полягає в спільній роботі викладача й курсанта, при якій викладач не стільки повідомляє курсантів нові знання й уміння, скільки керує їх індивідуальною пізнавальною діяльністю в ході засвоєння теоретичних знань і прищеплювання практичних навичок.

Рейтингова система навчання сприяє рівномірному розподілу їхніх сил протягом семестру, поліпшує засвоєння навчальної інформації, забезпечує систематичну роботу без «авралів» під час сесії. Велика кількість різноманітних завдань, пропорованих для самостійного пророблення, і різні шкали їхнього оцінювання дозволяють курсантові стежити за своїми успіхами, і при бажанні в нього завжди є можливість поліпшити свій рейтинг (за рахунок виконання додаткових видів самостійної роботи), не чекаючи іспиту. Організація процесу навчання в рамках рейтингової системи навчання з використанням різноманітних видів самостійної роботи дозволяє одержати більш високі результати в навчанні курсантів у порівнянні із традиційною вузівською системою навчання.

Бібліографічний список:

1. Густяков П.Е. Системный подход к внедрению инноваций в процесс профессиональной подготовки курсантов военных вузов. Автореф. дисс. канд. пед. наук: 13.00.08 – теория и методика профессионального образования. – В. Новгород, 2007. – 27с.
2. Куликова Т.С. Модульно-рейтинговая система как средство активизации самостоятельной учебной деятельности курсантов военного вуза на занятиях математики: Автореф. дисс... канд. пед. наук: 20.01.06 – воинское обучение и воспитание / Перм. воен. ин-т ракет. войск. – Пермь, 2001. – 23 с.